

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ГУМАННОГО ВИХОВАННЯ

В умовах реформування сучасної освітньої політики Української держави особливої актуальності набуває проблема залучення дітей з особливими потребами до виховання і навчання в загальноосвітніх закладах освіти. Зазначимо, що фундаментальною умовою прояву особистісних якостей людини є включеність її в суспільство. Англійською мовою включення людини в суспільство означає інклюзія. Термін з'явився недавно, проте змістова сутність або наповнюваність, його основа - бути включеним - має корені в глибокій давнині. Адже не випадково в народних казках, фольклорі, які зберігають фундаментальні основи народу, і по сьогоднішній день живе мудра розповідь про готовність взяти в свою громаду всіх, незалежно від їх різних характеристик. *Бути включеним*, з точки зору слов'янської ментальності, значить мати перспективу, радість, досягнення, успіх. Прийняття - це умова і мета повноцінного життя. *Бути виключеним* - значить бути викинутим з ключа - тієї основи, яка зміцнює, наділяє людину свідомою активністю.

Передусім уточнимо: часто терміни «інтеграція» і «інклюзія» ототожнюють. *Під інтеграцією розуміють позицію, коли дитина повинна адаптуватись до освітньої системи, інклюзія - адаптація системи до потреб дитини.* При інтеграції дитина з особливостями у розвитку повинна виносити шкільні навантаження нарівні з усіма. Якщо вона не справляється з програмою, то залишає навчання, проте шкільна система при цьому не змінюється. Інклюзія - більш гнучка система. Вона оснований на тому, що всі ПІНІ різні, що вони не повинні відповідати нашим вимогам і стандартам, але при цьому всі можуть вчитись. Це значить, що школа повинна бути призначена для навчання будь-якої дитини: комусь потрібна буде окрема освітня програма, комусь - пандус, ліфт тощо. Отже, «інклюзивна освіта» - це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у

загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей [3].

У 90-х роках ХХ ст. в Україні активізувався рух зі створення умов для навчання дітей з порушенням психофізичного розвитку в загальноосвітньому просторі, який був ініційований батьками таких дітей і недержавними організаціями. Так, з 1996 р. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», як недержавна освітня організація, започаткував програму «Інклюзивна освіта» (Софій А.А., Найда Ю.М.). У 2001 р. цей фонд спільно з Міністерством освіти і науки та Інститутом спеціальної педагогіки АПН України розпочав науково-педагогічний експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах» [1]. У 2010 р. була прийнята Концепція розвитку інклюзивної освіти [2], в якій визначено шляхи її впровадження: нормативно-правове та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання, інституційні зміни, модернізація вищої педагогічної освіти і системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. 15 серпня 2011р. прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», в якій зазначено, що «освітні послуги надаються дітям з особливими освітніми потребами загальноосвітніми навчальними закладами у класах з інклюзивним навчанням із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей» [2]. У 2011 р. розроблено Інструктивно-методичний лист «Про організацію впровадження інклюзивної освіти в навчально-виховний процес: психологічний аспект» (м. Миколаїв) [4], в якому визначено чинники реалізації інклюзивного навчання: адаптація середовища, створення команди: співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів, співпраця з батьками, створення позитивної

атмосфери в шкільному середовищі.

Проте, як зазначають науковці, існують проблеми з впровадженням інклюзивної освіти. Однією з насущних сьогодні є наступна: сама громадська свідомість не готова до сприйняття інклюзії загалом, більшість вчителів, директорів масових шкіл, вихователів та завідувачів загальноосвітніх дошкільних навчальних закладів не готові до включення дітей з особливими потребами в процес навчання в класах/групах; батьки таких дітей не знають, як відстоювати права дітей на освіту і відчують страх перед системою освіти і соціальною підтримкою; архітектура навчальних закладів (як внутрішня, так і зовнішня) недоступна дітям з особливими потребами. Про це свідчать результати анкетування вихователів масових дошкільних навчальних закладів. Було проанкетовано 346 респондентів - вихователів ДНЗ, з них 316 зазначили, що в тих дошкільних навчальних закладах, де вони працюють, є діти з особливими потребами, проте немає можливостей надати їм необхідну допомогу. Проаналізувавши освітній рівень вихователів, визначили, що більшість з них мають середню спеціальну освіту, закінчили училища, коледжі ще до введення курсу «Корекційна педагогіка», тому їм не вистачає знань, щоб працювати з дітьми, які мають проблеми психофізичного розвитку. На курсах підвищення кваліфікації, які вони відвідують через кожні 5 років, прослухали курс «Інклюзивна освіта», проте він, як зазначають вихователі, розрахований на подання теоретичних знань щодо розвитку інклюзивної освіти в різних країнах і немає практичної спрямованості. Також зазначили, що питання інклюзивної освіти не піднімається на педрадах в дошкільних навчальних закладах, методоб'єднаннях, семінарах тощо. Підкреслюють, що є зрушення щодо отримання знань з логопедії, проте мало уваги приділяється особливостям розвитку, виховання і навчання дітей з хворобами опірно-рухового апарату, дітей з відхиленням зору, слуху тощо. А таких дітей в масових дошкільних закладах стає все більше і більше, можливостей у держави щодо забезпечення педагогами — дефектологами

кожного дошкільного навчального закладу, на жаль, немає. Вважаємо за необхідне розробити спецкурси, які б дали можливість педагогам зрозуміти особливості роботи з дітьми з відхиленнями у розвитку. Також проводити просвітницьку діяльність серед педагогів, батьків щодо залучення дітей з особливими потребами в загальноосвітній простір, розповсюджувати досвід роботи з такими дітьми, використовуючи різні можливості, різні форми роботи на рівні Головного управління освіти та науки, районних управлінь освіти і науки, дошкільних навчальних закладів, шкіл з метою надання допомоги кожному громадянину щодо переосмислення свого відношення до дітей з особливими потребами. Лише за таких умов інклюзивна освіта стане складовою гуманного виховання.